

KS-rapport: Folkevalgte kan ikke nok om økonomistyring

Kommunal Rapport 11.09.2024

Den politiske opplæringen i kommunal økonomistyring burde vært bedre, mener folkevalgte.

Det kommer fram i en undersøkelse som Telemarksforsking har gjort for KS FoU.

Fakta om undersøkelsen

- Rapporten baserer seg på en spørreundersøkelse til kommunestyrerepresentanter og kommunedirektører i 125 av landets 357 kommuner.
- I etterkant av spørreundersøkelsen er det gjennomført intervjuer i seks utvalgte casekommuner.
- Prosjektet er gjennomført i perioden mars til juli 2024.
- Funnene skal brukes videreutviklingen av KS Folkevalgtprogram.

Hele 80 prosent av kommunestyrerepresentantene i undersøkelsen ser behov for bedre opplæring knyttet til budsjett- og økonomiplanprosesser.

«Dersom opplæringen ikke er tilfredsstillende, og forståelsen for den kommunale økonomistyringen er for dårlig, svekker dette forutsetningene for god politisk styring og politisk eierskap til budsjettprosessene», skriver Telemarksforsking i rapporten.

Det konkluderes med at det er behov for å styrke opplæringen.

Formålet med undersøkelsen har vært å se nærmere på hvordan budsjettprosesser kan legges opp for å sikre bred deltakelse, bedre eierskap og engasjement, og større lokalpolitisk handlingsrom og innflytelse.

Tidligere involvering

Undersøkelsen viser samtidig at flertallet blant kommunestyrerepresentantene (64 prosent) mener at det hadde vært en fordel om politikerne hadde hatt en sterkere styring med budsjettprosessene.

Kommunedirektørene på sin side er ikke like enig i at det hadde vært en fordel om politikerne hadde hatt sterkere styring med budsjettprosessen.

10 råd for gode budsjettprosesser

Kilde: Telemarksforsking

1. Sørg for tidlig medvirkning i prosessen
2. Utarbeid et årshjul for politisk behandling av budsjett- og økonomisaker
3. Sørg for en tydelig avklaring av hva som er administrasjonenes og politikernes roller og oppgaver, og hvordan man ønsker at samhandlingen skal foregå
4. Avklar hvordan økonomisk rammestyring skal foregå politisk, og hva slags rapporteringsrutiner man skal ha for å følge opp budsjettet gjennom året
5. Sørg for oppdaterte kommunale planer, og synliggjør hvordan årsbudsjettet understøtter viktige føringer i kommunens planverk
6. Arranger en dialogkonferanse innen utgangen av april for å skape en omforent forståelse av kommunens utfordringsbilde.
7. Kombiner gjerne dialogkonferanse med folkevalgtopplæring om et relevant tema
8. Arranger en rammekonferanse i juni i etterkant av at kommuneproposisjonen og revidert statsbudsjett er lagt fram
9. Avklar budsjettrelaterte saker med formannskapet ut over høsten i forkant av at kommunedirektøren offentliggjør og legger fram sitt salderte budsjett.

10. Kommunens administrasjon bør stille kompetanse og ressurser til rådighet for å gi faglig støtte i partigruppenes behandling av kommunedirektørens budsjettforslag

På spørsmål om hva som ville vært viktige tiltak for å styrke den politiske styringen og eierskapet til budsjettprosessen, trekker imidlertid både folkevalgte og kommunedirektørene fram tidligere involvering og bedre og tettere samspill mellom politikk og administrasjon.

Også Telemarksforskning trekker fram viktigheten av tidligere involvering, da dette vil gi gode prosesser og skape felles virkelighetsforståelse.

«Dette vil igjen være nødvendig for at politikerne skal kunne gjøre prioriteringer og fatte vedtak som gir gode føringer for administrasjonens arbeid», står det i rapporten.

Behov for avklaringer

Ifølge undersøkelsen er kommunedirektørene samlet sett noe mer positive i sine vurderinger av budsjett- og økonomiplanprosessene enn kommunestyrerepresentantene.

«Det indikerer at det kan være behov for bedre avklaringer mellom administrasjon og politikk når det gjelder forventninger til budsjettprosesser, hvordan disse skal foregå, og hvordan samhandlingen mellom politikk og administrasjon skal være», oppfordrer Telemarksforskning.

I alt svarer 40 prosent av de folkevalgte at de ikke har god anledning til å legge føringer for arbeidet med årsbudsjettet i sin kommune.

En tålmodighetsprøve

Tidligere kommunedirektør i Kongsberg og Ringerike, Wencke Grinderud, er ikke i tvil om at et godt samarbeid mellom administrasjon og politikere er avgjørende for å få til gode budsjettprosesser.

– Det er politikerne som bestemmer. For at de skal kunne ta gode beslutninger er det nødvendig med mest mulig fakta, god dialog og samhandling, sier Grinderud.

Selv har hun god erfaring med å invitere politikere til dialog, gjerne tidlig i prosessen.

De fleste kommuner er allerede i full gang med å legge budsjett- og økonomiplaner for de neste årene. Noen steder har kanskje kommunedirektøren lenge viftet med rødt flagg, uten at kommunestyrene har vedtatt store nok omstillinger og kutt.

– Det kan selvsagt noen ganger være en tålmodighetsprøve. Men selv om vi kunne ønske oss et rådmannsvelde av og til, så tror jeg nok at de fleste er glade for at vi har et lokaldemokrati som fungerer. Det gir de beste løsningene for innbyggerne.

Hun registrerer at mange kommuner sliter økonomisk.

– Jeg har stor tro på politikere og administrasjoner i Kommune-Norge vil komme seg gjennom de utfordringene de står overfor, sier Grinderud.

Kreativ konsensuskultur

Ordfører Frode Fjeldsbø (Ap) i Gjesdal er opptatt av å legge til rette for det han kaller «en kreativ konsensuskultur og bredt flertall som kan overleve valg», gjerne også når det gjelder budsjettprosesser.

– Men det er selvsagt ikke like enkelt, innrømmer han.

Fjeldsbø har vært ordfører i Gjesdal siden 2013. Under budsjettbehandlingene i fjor ble alle partiene invitert til å legge fram et felles budsjettforslag. Både KrF og Frp ble med på

budsjettforslaget til samarbeidspartiene Ap, Sp og Høyre, mens SV og Industri- og næringspartiet (INP), med sine til sammen tre representanter, valgte å legge fram egne forslag.

Lek og alvor

I høst inviteres politikerne til møter og seminarer som den del av forberedelsene til budsjettarbeidet.

– Jeg synes det er viktig å «leke» litt. Prøve å legge partiinnstillinger til side og heller få til diskusjon og kreative løsninger som man ikke blir slått i hodet med senere.

For å få til dette trekker ordføreren fram nødvendigheten av dyp respekt mellom politikere og administrasjon.

– Det er nøkkelen for å få til kreativ uenighet. Vi omtaler hverandres roller med respekt og spiller hverandre gode. Det er ingen raljering og lettvent kritikk av kommunedirektør og forslag, sier Fjeldsbø.

Andre funn i undersøkelsen:

- Folkevalgte som er involvert i budsjettprosessen i første og andre kvartal, er mer fornøyd enn de som blir involvert senere.
- Tilfredsheten med budsjettprosessene er stor i de kommunene hvor kommunestyrerepresentantene opplever at kommuneplanen gir gode føringer for arbeidet med både økonomiplan og årsbudsjett.
- De som er mest fornøyd med hvordan budsjettprosessene gjennomføres, er også mest fornøyd med det politiske samarbeidsklimaet og trives best. De føler også at de i større grad er med å påvirke utviklingen av tjenestetilbudet, er mest fornøyd med utviklingen av tilbudet i kommunen, og de føler i større grad at de har god innflytelse på samfunnsutviklingen.
- Mye tyder på at gode budsjettprosesser gir grunnlag for bedre økonomisk styring av kommunen, større sannsynlighet for bedre økonomisk resultat og at man dermed også har lettere for å skape et økonomisk handlingsrom.

Les rapporten [her](#).